

Asia: VN/22303/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevat muutosehdotukset

1. Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

2. Rikosilmoituksen kirjaaminen

Kannatamme rikosilmoitusten kirjaamisvelvollisuuden keventämistä selvästi perusteettomien tai jopa häirintätarkoituksessa tehtyjen rikosilmoitusten osalta. Kuten esityksessä todetaan, on rikosilmoituksen kirjaamatta jättämisen kynnyks pidettävä kuitenkin korkeana. Rikoksen uhreilla tai sellaiseksi itsensä kokevilla on oltava mahdollisuus saattaa epäilty rikos tutkittavaksi riippumatta asianomistajan oikeudellisesta osaamistasosta. Rikosilmoituksen tekijältä ei voida rikosilmoitusta tehtäessä edellyttää esimerkiksi kovin tarkkaa rikolliseksi koetun teon rikosoikeudellista yksilöintiä. Epäselvän rikosilmoituksen selventämisen tulee jatkossakin olla pääsääntö kirjaamatta jättämisen asemesta. Kirjaamatta jättämisen perusteiden on oltava selvät ja niitä tulee noudattaa yhdenmukaisesti, eikä kirjaamatta jättämisen soveltamiseen saa jättää tulkinnanvaraa, joka voisi uhata rikoksen uhrien oikeusturvaa.

3. Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Vastustamme esitutinnan toimittamatta jättämisen ja lopettamisen edellytysten keventämistä vähäisyysperusteella. Muotoilu antaisi liikaa harkintavaltaa lopettaa sinänsä selvien, mutta arvoltaan vähäisten rikosten esitutkinta. Esimerkiksi näpistystyyppisten tekojen osalta tehdään jo nyt liian paljon tutkimatta jättämispäätöksiä, vaikka tekijä tiedetään ja näyttö on selvä. Kaupan alan näkökulmasta esimerkiksi valmisteilla olevan yrityslähestymiskiellon tavoitteiden toteutuminen edellyttää toistuvasti näpistykseen syyllistyvien tuomitsemista. Yleisen oikeusvarmuuden kannalta tulisi pikemminkin keventää esitutkintaprosessia ja käyttää vapautuvia resursseja siihen, että myös vähäiset rikokset johtavat syytteeseen ja tuomioon. Myös tilanteissa, joissa konkurrenssin vuoksi teko ei tulisi vaikuttamaan rangaistuksen määrään, on esitutkinta toimitettava ja syyte nostettava, jotta teko tulee muodollisesti tuomittua.

4. Ilmoitus epäillyn oikeuksista ja kuulusteltavalle tehtävät ilmoitukset

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

5. Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuus sekä loppulausuntomenettely

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

6. Perusteluvelvollisuuden keventäminen

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

7. Yleistiedoksianto erityisen laajoissa rikosasioissa

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

8. Tiedottaminen esitutkinnassa

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

1. Tiedoksiantosäätely

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

2. Kirjallinen menettely

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

3. Poissaolokäsittely

Kannatamme esitettyjä muutoksia ja niiden perusteita.

Ehdotusten vaikutukset ja muut huomiot

1. Onko teillä lisättävää tai huomioita vaikutustenarviointiin?

Esityksen vaikutustenarvioinnissa on tarkasteltu vain viranomaistoiminnan taloudellista ulottuvuutta.. Monet esitetyistä muutoksista, erityisesti tutkinnan tai käsittelyn lopettamista, keskeyttämistä ja rajaamista koskevat muutokset heikentävät merkittävästi monien rikosten asianomistajien mahdollisuuksia saada oikeutta asiassaan. Esitetyt muutokset voivat johtaa vähäisempien rikosten esitutkinnan lopettamisen, keskeyttämisen tai rajaamisen kautta siihen, että näpistysrikollisuus lisääntyy entisestään. Valitettavasti on niin, että tällaisilla käytännöillä yhteiskunta lähettää rikosentekijöille viestin, että teoista ei seuraa käytännössä mitään tuleviin tekijän valintoihin vaikuttavaa rangaistusta. Asianomistajan syyteoikeuden käyttö tai vahingonkorvauksen vaatiminen erillisessä siviiliprosessissa ei käytännön syistä useinkaan tule kyseeseen.

Luonnos käsittää myös ROL 3 luvun 9 §:än 1 momentin muutosesityksen, jonka mukaan syyttäjä voisi tehdä ratkaisun yksityisoikeudellisen vaatimuksen ajamisesta jo esitutkinnan aikana. Käytännössä tämä usein tarkoittaisi nimenomaan päätöstä siitä, ettei syyttäjä tule ajamaan asianomistajan yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Vaikutustenarviointilukuun ei sisälly tältä osin mitään arvioita muutoksen vaikutuksesta, eikä myöskään nykykäytännöistä, joista on vaikea muutenkaan saada tietoa. Yleinen käsitys kuitenkin on, että kun lain tarkoittama pääsääntö on, että syyttäjä ajaisi myös

asianomistajan yksityisoikeudellisia vaatimuksia syytteen yhteydessä, käytäntö on käsityksemme mukaan laajenevassa määrin mennyt siihen suuntaan, että syyttäjä ei ota aina ajaakseen edes selviä ja kohtuullisia vaatimuksia. Päätösten perustelut eivät aina ole vakuuttavia. Kyseessä on merkittävä epäkohta, eikä käytännön tule sallia laajenevan yhtään nykyisestä, päinvastoin. Asia on syytä korjata jatkovalmistelussa.

2. Onko teillä huomioita ehdotusten toimeenpanosta tai lakien voimaantulosta?

Osana toimeenpanoa on seurattava käytäntöjen ja tulkintojen riittävä yhdenmukaisuus.

3. Onko teillä muita huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi?

Ei muita huomioita.

Ahtola Mikko
K-kauppiasliitto ry